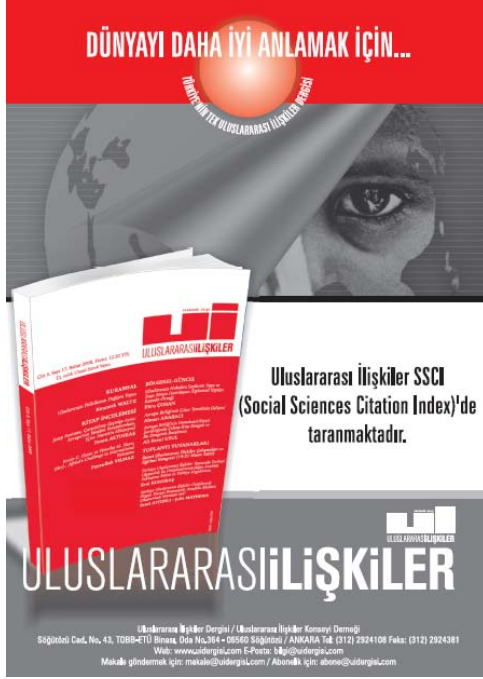

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Ulusalrarası Güç Dengeleri Bağlamında Ulusalrarası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Disiplinlerarası Bir Değerlendirme

Gökhan Özkan

Yrd. Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, Ulusalrarası İlişkiler
Bölümü

Bu makaleye atf için: Özkan, Gökhan, “Ulusalrarası Güç Dengeleri Bağlamında Ulusalrarası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Disiplinlerarası Bir Değerlendirme”, *Ulusalrarası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 27 (Güz 2010), s. 3-26.

Bu makalenin tüm hakları Ulusalrarası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Ulusalrarası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Ulusalrarası İlişkiler Konseyi Derneği | Ulusalrarası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Uluslararası Güç Dengeleri Bağlamında Uluslararası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Disiplinlerarası Bir Değerlendirme

Gökhan ÖZKAN*

ÖZET

Küresel finansal kriz, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılmasını tartışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmada, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması süreci uluslararası güç dengeleri bağlamında değerlendirilmektedir. Yeniden yapılandırma sürecini sadece ekonomik boyutta incelemenin yetersiz olduğu, uluslararası politik dinamiklerin de göz önüne alınması gerektiği savunulmaktadır; G-7 ülkelerinin başını çektiği gelişmiş ülkeler ile Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in başını çektiği gelişmekte olan ülkeler arasındaki görüş ayrılıklarının süreci nasıl şekillendirdiği analiz edilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında reform yapılması ve uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi hususlarındaki görüş ayrılıkları ve çıkar asimetrisi sebebiyle yeniden yapılandırma sürecinin yavaş ilerleyeceği öngörülmektedir. Uluslararası finans mimarisinin alacağı yeni şeklin, küresel krizin gidişatı ve ekonomik dinamikler kadar, uluslararası politikaya ve güç dengesine de bağlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Finans Sistemi, Finansal Kriz, Uluslararası İlişkiler, Güç Dengesi.

Restructuring of the International Financial System within Context of International Balance of Power: An Interdisciplinary Assessment

ABSTRACT

The global financial crisis triggered debate on restructuring international financial system. In this study, restructuring process of the international financial system is evaluated within the context of international balance of power. It is argued that it is insufficient to focus only on the economic dimension, but restructuring should be evaluated by taking into account international political dynamics. This work looks at how differences of opinion between the developed countries, particularly the G-7 countries and the developing (emerging?) countries, particularly Brazil, Russia, India and China shape the process. It is anticipated that the restructuring process will proceed at a modest pace because of the asymmetry of interests and the gap between the understandings of the developing and developed countries about reforming the decision-making mechanisms of the IMF and the World Bank and the diversification of the international monetary system. It is concluded that the new shape of the international financial architecture will depend on the international politics and balance of power as well as the evolution of the global crisis and the economic dynamics.

Keywords: International Financial System, Financial Crisis, International Relations, Balance of Power.

* Yrd. Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, İİBF, Yalova Üniversitesi, Yalova.
E-posta: gozkan@yalova.edu.tr.

Giriş

1944 yılında düzenlenen Bretton Woods Konferansları'nda, 2. Dünya Savaşı'ndan en güçlü ülke olarak çıkmış olan ABD'nin görüşleri doğrultusunda, uluslararası para sisteminin, ABD dolarına ve onun aracılığıyla altına bağlı ayarlanabilir sabit kur sistemi olmasına karar verilmiştir.¹ Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası kurulmuş, bu kuruluşların fonksiyonları da ABD'nin görüşleri doğrultusunda belirlenmiş², böylece Bretton Woods Sistemi ortaya çıkmıştır.

1971 yılında ABD'nin doların altına konvertibilitesini askıya almasıyla Bretton Woods Sistemi yıkılmıştır. Bununla beraber, dolar uluslararası rezerv para statüsünü sürdürmüştür. Uluslararası para sistemi yönetimli dalgalanma sistemine dönüşmüş, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ve finansal liberalleştirme reformlarının uluslararası sermaye akışlarını arttırması ve hızlandırması spekülâtif hareketleri arttırmış, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke finansal krize sürüklenmiştir. Bu krizlerin en son örneği, ABD'de 2008 yılında başlayan ve hızla diğer ülkelere sıçrayan küresel finansal krizdir.

Finansal piyasalardaki küreselleşme sebebiyle kriz hızla diğer ülkelere sıçramış³, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması tartışmalarını arttırmıştır. Krizin ekonomik etkilerinin yanında siyasi sonuçlarının da olacağı ifade edilmektedir. Krizin devletlerin uluslararası finans piyasaları üzerindeki otoritesini tekrar kurmasına yol açacağı⁴, farklı jeopolitik yansımalarının olacağı⁵, kriz sebebiyle uluslararası güç ilişkilerinin yeni bir dengeye oturacağı savunulmaktadır.⁶

Krizden sonra etkinliği artan G-20'nin (*Group of Twenty*) başta BRIC ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin yükselişi sebebiyle değişen uluslararası güç dengesinin bir yansıması olduğu⁷, G-20'nin küresel ekonomi yönetim rejiminin reformu yönünde atılmış önemli bir adım olduğu savunulmaktadır.⁸

Uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması sürecinde, süreci kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek isteyen başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler ve başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bu görüş ayrılıkları, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılmasını

¹ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası Finans*, İstanbul, Güzem Can Yayınları, 2003, s. 11.

² Eric Helleiner, "The Development Mandate of International Institutions: Where Did it Come From", *Studies in Comparative International Development*, Cilt 44, No 3, 2009, s. 191.

³ Muhammad Yunus, "Economic Security for a World in Crisis," *World Policy Journal*, Cilt 26, No 2, 2009, s. 6.

⁴ Eric Helleiner, "Special Forum: Crisis and the Future of Global Financial Governance," *Global Governance*, Cilt 15, No 1, 2009, s. 1.

⁵ Mathew J. Burrows ve Jennifer Harris, "Revisiting the Future: Geopolitical Effects of the Financial Crisis", *The Washington Quarterly*, Cilt 32, No 2, 2009, s. 27-38.

⁶ Randall Germain, "Financial Order and World Politics: Crisis, Change and Continuity", *International Affairs*, Cilt 85, No 4, 2009, s. 669-687.

⁷ Leslie E. Armijo, "The BRICs Countries (Brazil, Russia, India, and China) as Analytical Category: Mirage or Insight?", *Asian Perspective*, Cilt 31, No 4, 2007, s. 7-42.

⁸ Anna Schmidt et al., "Geopolitics, Global Governance and Crisis Narratives", *IDS Bulletin*, Cilt 40, Sayı 5, 2009, s. 89-100.

uluslararası politik mücadelelerin yaşandığı bir süreç haline gelmiştir. BRIC ülkeleri, küresel ekonomide artan ağırlıklarını siyasal etkinliklerini arttırmak için kullanmışlardır. Putin, daha 2007 yılında Münih'te yaptığı bir konuşmada küresel ekonomik büyümenin yeni merkezleri olan BRIC ülkelerinin ekonomik potansiyelinin kaçınılmaz olarak siyasi etkiye dönüşeceğinden ve çok kutupluluğu güçlendireceğinden şüphesi olmadığını ifade etmiştir.⁹

Başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler, IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında ve uluslararası para sisteminde reform yapılmasını talep etmişler; G-7 ülkelerinin başını çektiği gelişmiş ülkeler ise köklü reformlara mesafeli durmuşlar, teşvik paketlerini ve sermaye piyasalarının, bankaların ve diğer finansal kuruluşların yönetimini ve denetimini ön plana çıkarmışlardır. Başta Çin ve Rusya olmak üzere gelişmekte olan ülkeler doların uluslararası rezerv para statüsünü sorgulamaya başlamış; SDR'nin (*Special Drawing Rights*) uluslar-üstü rezerv para olarak kullanabileceğini vurgulamışlardır. Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler ise doların uluslararası rezerv para statüsünün devamını savunmuşlardır.

BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Eylül 2009'da yayınladığı bir raporla BRIC ülkelerinin argümanlarını desteklemiştir.¹⁰ Stiglitz'in başkanlığını yaptığı Birleşmiş Milletler Bilirkişi Heyeti, şu anda geçerli olan uluslararası para sisteminin adil olmadığını ve istikrarsızlığa yol açtığını, uluslararası para sisteminin reforma tabi tutulması edilmesi gerektiğini savunmuş ve yeni bir uluslararası rezerv para çağrısı yapmıştır.¹¹

Bu çalışmada, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması süreci küresel kriz sonrası değişen uluslararası güç dengeleri bağlamında irdelenecektir. Birinci ve ikinci bölümlerde; başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler ve başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasındaki görüş ayrılıklarının uluslararası finans ve para sisteminin yeniden yapılandırılması sürecini nasıl şekillendirdiği, uluslararası siyasetle uluslararası ekonominin nasıl iç içe geçtiği analiz edilecektir. Üçüncü bölümde ise krizin ilk safhalarından itibaren başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin bas-kalarının da etkisiyle uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili alınan stratejik kararlar ve kararların uygulanmasında karşılaşılan siyasi engeller ele alınacaktır.

Uluslararası Siyasetin Uluslararası Finans Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Etkileri

Uluslararası finans sistemi, uluslararası finansal işlemleri düzenleyen kurumlar, kurallar ve düzenlemeler bütünüdür. Uluslararası finans sistemi, küresel ekonomiyi her geçen gün daha fazla etkilemektedir. Uluslararası sermaye hareketleri, iletişim teknolojileri alanında gerçekleşen devrim niteliğinde gelişmeler, sermayenin girişini kolaylaştıran ve finansal

⁹ Fyodor Lukyanov, "Putin's Russia: The Quest for a New Place", *Social Research*, Cilt 76, No 1, 2009, s. 130.

¹⁰ *Trade and Development Report*, Geneva, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2009, s. 113-130.

¹¹ Joseph E. Stiglitz et al., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New York, The New Press, 2010, s. 157-174.

açıklığı arttıran finansal liberalleştirme reformları sebebiyle son yıllarda çok artmış¹², dünyanın farklı coğrafyalarındaki ülkelerin para ve finans sistemlerinin akıbetleri birbirlerine bağlı hale gelmişlerdir.¹³ Dünya döviz piyasasında bir günlük işlem hacmi 1,5 trilyon doları geçmiştir. 1970'lerde bu rakamın 20 milyar dolarlar seviyesinde olduğu göz önüne alınırsa, uluslararası sermaye hareketlerindeki artışın boyutları daha iyi değerlendirilebilir.

Teknolojik gelişmelerin yardımıyla küresel bir köy haline geldiği savunulan dünyada, uluslararası sermaye piyasalarının her geçen gün daha entegre hale gelmeleri, bu piyasaları denetleyebilecek ve düzenleyebilecek uluslararası kurumlara ihtiyaç doğurmuştur. Etkin şekilde denetlenmeyen Kredi İflas Takaslar (*Credit Default Swaps*-CDS) ve diğer türev ürünler gibi yeni finansal enstrümanların yarattığı riskler son derece tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. *Bank of International Settlements*'ın resmi verilerine göre türev ürünler piyasası 2009 sonu itibariyle 615 trilyon dolara ulaşmıştır.

2008 yılında ABD'de başlayan küresel kriz, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmiştir. Ekonomik küreselleşmenin en gözle görülür boyutlarından biri olan uluslararası finans sisteminin¹⁴ çok daha entegre hale geldiği ve uluslararası sistemik krizleri önlemek için uluslararası düzeyde işbirliği yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Uluslararası düzeyde işbirliğini gerçekleştirmek için uluslararası finansal kuruluşların gelişen ülkelere daha fazla temsil ve söz hakkı verecek şekilde reforma tabi tutulması, uluslararası para sisteminin yeniden tasarlanması gerektiği savunulmaktadır.¹⁵

Uluslararası finans sisteminin daha etkin ve verimli çalışması için sermaye piyasalarının, bankaların ve diğer finansal kuruluşların daha iyi yönetilmesi, düzenlenmesi ve denetlenmesi gerektiği konusunda ortak görüş oluşmuştur. Uluslararası finans mimarisinin krizleri önleyici olmaktan uzak olduğu ifade edilmiş; doların uluslararası rezerv para olduğu yönetimli dalgalanma sistemi ve IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmaları eleştirilmiştir. Bretton Woods Konferansları'ndan beri dünyanın çok değiştiği, fakat o zaman oluşturulmuş kurumsal yapılanmalar ve belirlenen görev alanları için aynı şeyi söylemenin mümkün olmadığı ifade edilmektedir.¹⁶ Görünüşte en etkili uluslararası kuruluşlar arasında yer alan IMF ve uluslararası düzenleyici kurumlar ağının krizle baş etmekte yetersiz kaldığı savunulmaktadır.¹⁷ Bu bağlamda küresel dengesizliklerle baş edebilmek için G-20 ülkelerinin küresel dengesizliklerle nasıl baş edileceğiyle ilgili bir uzlaşmaya varması kadar IMF'nin yönetim yapısıyla ilgili yapılacak reformların da önemli olduğu savunulmaktadır.¹⁸

¹² Andrew Walter ve Gautam Sen, *Analyzing the Global Political Economy*, New Jersey, Princeton University Press, 2008, s. 122.

¹³ Richard Deeg ve Mary A. O'Sullivan, "The Political Economy of Global Finance Capital", *World Politics*, Cilt 61, No 4, 2009, p. 752.

¹⁴ Robert Gilpin, *Global Political Economy*, New Jersey, Princeton University Press, 2001, s. 261.

¹⁵ Jean Pisani-Ferry ve Indhira Santos, "Reshaping the Global Economy", *Finance & Development*, Cilt 46, No 1, 2009, s. 12.; Joseph Stiglitz, *America, Free Markets and the Sinking of the World Economy*, New York, Norton, 2010.

¹⁶ Zeynep O. Usal, "Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No 39, Ekim 2008, s. 245.

¹⁷ David T. Zaring, "International Institutional Performance in Crisis", *Chicago Journal of International Law*, Cilt 10, No 2, 2010, s. 475.

¹⁸ Gregory T. Chin, "Remaking the Architecture: The Emerging Powers, Self-insuring and Regional Insulation", *International Affairs*, Cilt 86, No 3, 2010, p. 693-715.

Krizin ilk safhalarından itibaren yoğunlaşan çalışmaların neticesine özellikle Nisan 2009'daki G-20 Zirvesi'nden itibaren uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması ile ilgili birçok olumlu adım atılmıştır. Nisan 2009 Zirvesi'nde makroekonomik ve finansal risklerin oluşumuyla ilgili olarak çalışmalar yapmak, sistemik olarak önemli uluslararası finansal kuruluşları, finansal enstrümanları ve sermaye piyasalarını denetlemek için denetleme kurulları oluşturmak için Finansal İstikrar Forumu, Finansal İstikrar Kurulu'na (*Financial Stability Board*) dönüştürülmüştür. G-20 ve Finansal İstikrar Kurulu gibi yapılanmaların küresel finans mimarisinin hükümetler-ötesi (*transgovernmentalism*) doğasını arttırdığı savunulmaktadır.¹⁹

Aynı zirvede IMF ile ilgili de önemli kararlar alınmıştır. Esnek Kredi Mekanizması'nın (*Flexible Credit Line*) oluşturulması, ekonomik krizler esnasında ülkelerin sosyal harcamaları sürdürmelerini sağlayacak şekilde kredi koşullarında esneklik yapılması, üye ülkelerin alabileceği kredi miktarı tavanının iki katına çıkarılması, kredi verilirken gözetilen koşullarda yumuşama yapılması bunlardan bazılarıdır. G-20 temsilcileri, IMF'ye krizle mücadele etmek için gösterilen küresel çabalarda çok önemli bir rol vermişlerdir.²⁰

Eylül 2009'daki G-20 Zirvesi'nde de uluslararası finans mimarisinin düzenlenmesi ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Bankalar ve diğer finansal kuruluşlarla ilgili düzenleyici sistemin krize yol açan aşırılıkları önleyecek şekilde tekrar gözden geçirilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu amaçla sermaye standartlarını yükseltmek, aşırı risk almaya yol açan uygulamaları sona erdirmek için ücret ve prim standartlarında gerekli düzenlemeleri yapmak, tezgâh-üstü türev piyasasını kayıt altına almak, kredi derecelendirme kuruluşlarının ve *hedge* fonların faaliyetlerini düzenlenmek ve denetlenmek ve sistemik olarak önemli uluslararası finans şirketleriyle ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak gibi kararlar alınmıştır.

Haziran 2010'daki Toronto Zirvesi'nde güçlü bir düzenleme çerçevesi, etkili denetim, sistemik öneme sahip kuruluşlarının etkin gözetim ve denetimi ve şeffaf uluslararası değerlendirme ana başlıklarında finansal sektör reformuna devam edileceği deklare edilmiştir.

G-20 Zirveleri'nde uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması ile ilgili önemli kararlar alınmakla beraber, doların uluslararası rezerv para statüsü ve uluslararası finansal kuruluşların karar alma mekanizmaları gibi stratejik konularda başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler ve başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında yaşanan siyasi mücadeleler ve pazarlıklar sebebiyle fazla mesafe alınamamıştır.

ABD'nin IMF kotalarındaki % 17,09'luk kota payı, en önemli kararlarda % 85'lik çoğunluk gerektiği için ABD'ye *de facto* veto hakkı vermektedir. AB'nin % 32,09, Çin'in % 3,72, Rusya'nın % 2,73, Hindistan'ın % 1,91, Brezilya'nın ise % 1,4 kota payı vardır. Kota payları ve karar alma mekanizması, uluslararası ekonomiyle uluslararası ilişkilerin en çok

¹⁹ Andrew Baker, "Deliberative Equality and the Transgovernmental Politics of the Global Financial Architecture", *Global Governance*, Cilt 15, No 2, 2009, s. 201.

²⁰ Ilene Grabel, "Productive Incoherence in an Uncertain World: Financial Governance, Policy Space and Development after the Global Crisis", *Political Economy Research Institute Working Paper No. 214*, 2010, s. 12.

kesiştği noktalardan biridir. Kota paylarının belirlenmesi uluslararası siyasetle o kadar iç içe geçmiştir ki; Hong Kong'u tekrar topraklarına kattığında Çin'in kota payının arttırılması ancak çok uzun pazarlıklardan ve görüşmelerden sonra gerçekleşebilmiştir.

Gelişmiş ülkelerin, başta IMF olmak üzere uluslararası finans kuruluşlarının karar alma mekanizmalarında yapılacak reformlarda son derece temkinli davrandığı, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi yönündeki çağrılarını büyük oranda göz ardı ettiği, bunun da uluslararası düzeyde işbirliği olanaklarını sınırladığı ifade edilmektedir.

Gelişmekte olan ülke temsilcileri, farklı uluslararası platformlarda gelişmiş ülkelerin politikalarının uluslararası para ve finans sisteminin yeniden yapılandırılması önünde engel teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Örneğin, Nisan 2009'daki G-20 Zirvesi esnasında bazı gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelerin IMF'nin karar alma mekanizmalarındaki hâkimiyetlerinden vazgeçme niyetlerinden emin olmadıklarını ve bu mekanizmalarda daha fazla söz hakkı verilmemesi halinde IMF'nin finansal kaynaklarını arttırma konusunda yardımcı olmayacaklarını belirtmişlerdir.²¹ Çin'in, IMF'nin kaynaklarını arttırmak için sadece 50 milyar dolarlık tahvil alacağını taahhüt etmesinin bu anlayışın bir sonucu olduğu ifade edilmektedir. Çin'in, IMF'ye uzun vadeli borç vermektен çok tahvil satın alma seçeneğini tercih etmesinin sebebinin oy haklarındaki düzenlemelerde daha hızlı ilerleme istediği mesajını vermek olduğu savunulmaktadır.²² Diğer BRIC ülkeleri de Yeni Borç Alma Düzenlemeleri'ne (*New Arrangements to Borrow-NAB*) katılmayı reddetmişler, IMF bonoları almayı önermişlerdir.²³

Rusya Maliye Bakanı Alexei Kudrin, Nisan 2009'da düzenlenen G-20 Zirvesi'nden sonra Nisan ayının sonlarında yapılan IMF toplantısı esnasında, gelişmiş ülkelerin, IMF'nin karar alma mekanizmasında yapılması düşünülen reformlarla ilgili olarak soğuk bir tutum sergilediklerini, hatta muhalefet ettiklerini ifade etmiştir. Zirve'nin ana tartışma konusunun IMF'nin reformu olduğunu, fakat gelişmiş ülkelerin bir acelelerinin olmadığını gözlemlediklerini söylemiştir. Brezilya Maliye Bakanı ise gelişmekte olan ülkelerin vereceği mali desteğin IMF'nin karar alma süreçlerinde yapılacak reformlara bağlı olduğunu ifade etmiştir.²⁴

IMF ve Dünya Bankası'ndaki etkisinin azalmasını ve uluslararası rezerv para stütüsündeki doların senyorej avantajını kaybetmek istemeyen ABD'nin mevcut uluslararası finans sisteminin köklü bir reforma tabi tutulmasını istemediği savunulmaktadır. Bununla birlikte; bu finansal krizin ABD'nin finansal liderliğine uzun zamandır yapılan en büyük tehdit olduğu ifade edilmektedir.²⁵ Başta Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere di-

²¹ Heather Stewart, "Can the IMF Now Feed the World?", *The Observer*, 26 Nisan 2009.

²² "Finance and Economics: Promises, Promises; The IMF's Search for Funds", *The Economist*, 13 Haziran 2009, s. 79.

²³ Ngaire Woods, "Global Governance after the Financial Crisis: A New Multilateralism or the Last Gasp of the Great Powers?", *Global Policy*, Cilt 1, No 1, 2010, s. 59.

²⁴ David Prosser, "Row with Emerging Nations Threatens IMF's Cash Call", *The Independent*, 27 Nisan 2009.

²⁵ Robert D. Hormats, "The Future of America's Financial Dominance", *The International Economy*, Cilt 22, No 4, 2008, s. 41.

ger gelişmiş ülkeler de uluslararası finans kuruluşlarındaki ağırlıklarını kaybetmemek için köklü reformlara mesafeli durmaktadırlar. IMF ve Dünya Bankası'nın kota paylarında ve oy haklarında yapılacak yeni bir düzenlemede toplamda en çok AB'nin kota payı ve oy hakkı kaybedeceği tahmin edilmektedir.

Krizin ilk safhalarından itibaren uluslararası finans ve para sisteminin yeniden yapılandırma çalışmaları uluslararası siyasetin bir konusu haline gelmiş; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kendi görüşleri doğrultusunda süreci şekillendirmeye çalışmış, bu da özellikle IMF ve Dünya Bankası'nın yönetim yapılarında yapılacak reformlar gibi stratejik konularda siyasi engellerle karşılaşılmasına yol açmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki mücadelenin en önde gelen ülkelerinden ABD ve Rusya arasındaki çekişmenin boyutlarını göstermesi açısından ABD eski Hazine Bakanı Henry Paulson'un kitabı *On the Brink*'te verdiği bir anekdot çarpıcıdır. Paulson'un iddialarına göre; Rusya, Çin'i ABD'deki devlet destekli emlak şirketleri *Fannie Mae* ve *Freddie Mac*'in bonolarını satmaya ve bu şekilde ABD'yi finansal olarak zor duruma düşürmeye teşvik etmiştir.²⁶

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki siyasi çekişmelerin yaşandığı ana platform G-20 Zirveleri olmuştur. G-20 Zirveleri, uluslararası sistemde değişen güç dengelerini simgelemektedir. Küresel kriz, uluslararası rezervlerin önemli bir miktarını elinde tutan ve dünya ekonomisindeki ağırlıkları her geçen gün artan gelişmekte olan ülkeleri uluslararası ekonomide daha fazla söz sahibi yapmıştır. G-7 ülkelerinin, uluslararası ekonomiyle ilgili kararları geliştirmekte olan ülkelerin, özellikle de BRIC ülkelerinin görüşlerini göz önüne almadan alabilmesi zorlaşmıştır. Küresel kriz, uluslararası ekonominin ağırlık merkezini geliştirmekte olan ülkelere doğru kaydırmış; G-20 temsil, uluslararası rezervler ve ekonomik güç açısından meşru bir platform olarak ortaya çıkmıştır.²⁷ G-20 ülkeleri dünya GSMH' sinin %85'ini, dünya ticaretinin %80'ini ve dünya nüfusunun üçte ikisini temsil etmektedirler.²⁸ Bu bağlamda, G-20'nin etkin politika koordinasyonu olasılığını, kredibilitiyi ve meşruiyeti arttırdığı savunulmaktadır.²⁹

Küresel krizin ilk evrelerinde, Kasım 2008'de gerçekleştirilen G-20 Zirvesi, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması sürecine bazı gelişmekte olan ülkeleri de dâhil ettiği için yoğun beklentilerin oluşmasına sebep olmuş, fakat bu beklentilerin çok azı karşılanabilmiştir.³⁰

²⁶ Michael McKee ve Alex Nicholson, "Paulson Says Russia Urged China to Dump Fannie, Freddie Bonds", *Businessweek*, <http://www.businessweek.com/news/2010-01-29/paulson-says-russia-urged-china-to-dump-fannie-freddie-bonds.html> (Erişim Tarihi 18 Temmuz 2010)

²⁷ Colin I. Bradford, "The G-20 Financial Summit: A New Day for Global Governance", 17 Kasım 2008, http://www.brookings.edu/opinions/2008/1117_g20_summit_bradford.aspx, (Erişim Tarihi 24 Mart 2009).

²⁸ Mark Beeson ve Stephen Bell, "The G-20 and International Economic Governance: Hegemony, Collectivism, or Both", *Global Governance*, Cilt 15, No 1, 2009, s. 68.

²⁹ Randall D. Germain, "Global Financial Governance and the Problem of Inclusion", *Global Governance*, Cilt 7, No 4, 2001, s. 411-426.

³⁰ Eric Helleiner ve Stefano Pagliari, "Towards a New Bretton Woods? The First G20 Leaders Summit and the Regulation of Global Finance", *New Political Economy*, Cilt 14, No 2, 2009, s. 275-287.

Zirve'de, Çin Başkanı Hu Jintao, uluslararası finansal sistemin daha adil, daha çok ülkenin katkıda bulunabileceği, daha düzenli bir yapıya dönüştürülmesi çağrısında bulunmuştur.³¹ Finansal düzenlemelerde uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi ve uluslararası düzenleme mekanizmalarının geliştirilmesi, uluslararası finans kurumlarının karar alma süreçlerindeki temsil mekanizmalarında reform yapılması, uluslararası para sisteminde reform yapılması ve uluslararası para rejiminin çeşitlendirilmesi çağrısında bulunmuştur.

Devlet kontrolündeki Çin medyasında çıkan yazılarda küresel finansal krize karşı alınacak önlemlerde daha çok rol alması istenen Çin'in bunun karşılığında somut talepleri olduğu dile getirilmiştir. ABD'nin IMF'deki veto gücünden vazgeçmesi gerektiği, Avrupa ülkelerinin de gelişmekte olan ülkelere yer açmak için oy haklarının bir kısmından vazgeçmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca ABD'nin, Çin'in ve diğer gelişmekte olan ülkelerin mallarına karşı uyguladığı koruma duvarlarını indirmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çin'in talepleri başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler tarafından desteklenmiştir. Gelişmiş ülkeler ise finansal düzenlemelerde uluslararası işbirliğini güçlendirmek ve uluslararası düzenleme mekanizmalarını geliştirmek gibi konularda destek vermişler, buna mukabil uluslararası finans kurumlarının karar alma mekanizmalarında reform yapmak hususunda temkinli davranmışlar, uluslararası para sisteminde reform yapılmasına ve uluslararası para rejiminin çeşitlendirilmesine ise karşı çıkmışlardır. Sonuç olarak Kasım 2008'deki Washington Zirvesi'nden somut bir sonuç çıkmamıştır.

Krizin derinleşmesiyle birlikte, IMF'nin yeniden yapılandırılması gerektiği artan şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. IMF'ye yönelik en önemli eleştirilerden biri, gelişmiş ülkelerin, özellikle *de facto* veto hakkı olan ABD'nin karar alma mekanizmalarındaki gücüdür. Bir diğer eleştiri noktası, IMF'nin ABD'nin dış politika aracı olarak kullanılmasıdır. IMF'nin borç verme kararlarını şekillendirmede ABD açısından ülkelerin jeopolitik konumlarının önemli olduğu savunulmaktadır.³² ABD'nin, IMF'nin bu stratejik konumu sebebiyle karar alma mekanizmalarındaki hâkimiyetini kaybetmek istemediği, bu sebeple yeniden yapılandırma sürecini yavaşlatmaya çalıştığı savunulmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası Başkanları'nın seçilme prosedürü de eleştirilmektedir. IMF ve Dünya Bankası Başkanları'nın ABD ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki gayri resmi bir anlaşma çerçevesinde atandığı; IMF ve Dünya Bankası'nın kurulduğu 1946 yılından beri göreve gelmiş 11 Dünya Bankası Başkanı'nın hepsinin ABD vatandaşı, 10 IMF Başkanı'nın hepsinin Batı Avrupa ülkeleri vatandaşı, sekiz IMF 1. Başkan Yardımcısı'nın hepsinin ABD vatandaşı oldukları ifade edilmektedir.³³

³¹ Wang Xu, "Hu Urges Revamp of Finance System", *China Daily*, 17 Kasım 2008.

³² Julien Reynaud ve Julien Vauday, "Geopolitics and International Organizations: An Empirical Study on IMF Facilities", *Journal of Development Economics*, Cilt 89, No 1, 2009, s. 139-162.

³³ Jacob K. Cogan, "Representation and Power in International Organization: The Operational Constitution and its Critics", *The American Journal of International Law*, Cilt 103, No 2, 2009, s. 209.

IMF ve Dünya Bankası'na yönelik yapılan bu eleştiriler gelişmiş ülkeler tarafından geniş ölçüde göz ardı edilmiş, sonuçta Eylül 2009'deki Pittsburgh Zirvesi'ne kadar IMF ve Dünya Bankası'nın yönetim yapıları hakkında somut kararlar alınamamış, Pittsburgh Zirvesi'nde alınan kararlar ise hayata geçirilememiştir. IMF ve Dünya Bankası'nın yönetiminde ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin etkin olmaları, bu ülkelere uluslararası arenada ekonomik olduğu kadar siyasi güç de sağladığı için bu ülkelerin IMF ve Dünya Bankası karar alma mekanizmaları ile ilgili köklü reformlara sıcak bakmadıkları ve süreci yavaşlatmaya çalıştıkları savunulmaktadır.

Küresel finans krizinin 2009 yılının ilk çeyreğinde derinleşmesiyle birlikte, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması tartışmaları yoğunlaşmış ve küresel ölçekte işbirliği gereği daha da net bir şekilde anlaşılmıştır. Fakat aynı zamanda, uluslararası finans sistemindeki etkinliklerini devam ettirmek isteyen başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler ve etkinliklerini arttırmak isteyen başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında görüş ayrılıkları sebebiyle uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması, uluslararası politikada güç mücadelelerinin yaşandığı bir süreç haline gelmiştir.

Mart 2009'da, G-20 Zirvesi öncesinde BRIC ülkeleri bir araya gelmişler ve tarihlerinde ilk defa ortak bildiri yayınlamışlardır. BRIC ülkeleri bu bildiride, uluslararası finans kuruluşlarında reform yapılması gereğine dikkat çekmişlerdir. Ülkelerin dünya ekonomisindeki ağırlıklarını dikkate alarak IMF ve Dünya Bankası'ndaki kota paylarının ve oy haklarının acilen gözden geçirilmesini istemişler; uluslararası para sisteminin ve uluslararası rezerv paraların rollerinin dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler ışığında tekrar değerlendirilmesini istemişlerdir. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün kuruluşunun öncülüğünü yapan ve çok kutuplu bir uluslararası sistemi desteklediklerini ifade eden Rusya ve Çin, uluslararası finans sistemi boyutunda da benzer görüşte olduklarını göstermişlerdir.

Nisan 2009'da gerçekleşen G-20 Zirvesi, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması konusunda Anglo-Saksonlar, Avrupalılar ve gelişmekte olan ülkeler arasında çekişmelere sahne olmuş, köklü reformlar yapılamamıştır. ABD ve İngiltere'nin, uluslararası finans sisteminde köklü reformlar yapılmasını istemediği ve küresel teşvik paketlerini desteklediği; Avrupa ülkelerinin, kota paylarının azalmasına yol açabileceği için IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında reformlar yapılmasına karşı çıktığı, bunun yerine düzenleme ve denetim sistemin gözden geçirilmesi gerektiğini savunduğu ifade edilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler ise IMF ve Dünya Bankası'nda daha fazla söz sahibi olmak için uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılmasının önemini vurgulamışlardır. Anglo-Saksonlar ve Avrupalılar arasındaki görüş ayrılıkları Haziran 2010'da düzenlenen Toronto Zirvesi'nde de devam etmiş, bu görüş ayrılıkları medeniyetlerin ekonomik çatışması olarak tanımlanmıştır.³⁴

³⁴ Robert Marquand, "G20 Summit: An Economic Clash of Civilizations", *The Christian Science Monitor*, 25 June 2010, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2010/0625/G20-summit-an-economic-clash-of-civilizations> (Erişim Tarihi 19 Temmuz 2010).

Uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması ile ilgili görüş ayrılıklarının sadece Anglo-Saksonlar, Avrupalılar ve gelişmekte olan ülkeler arasında değil, Avrupalıların ve Anglo-Saksonların kendi içlerinde de bulunduğu; Atlantik'in her iki yakasında da finansal düzenlemeler konusunda "büyük canavarların savaşının" sürmekte olduğu ifade edilmektedir.³⁵

Ülkeler arasında ve ülkelerin kendi içinde yaşadıkları görüş ayrılıkları kadar, farklı güç odaklarının arasındaki bağlantıların ve çıkar ortaklıklarının da reform sürecinin önünde engel teşkil ettiği savunulmaktadır. Uluslararası finans sisteminin en etkili ülkesi konumunda olan ABD'de *Wall Street*, ABD Merkez Bankası *Federal Reserve* ve ABD Hükümeti arasındaki sıkı ilişkilerin özellikle kapsamlı düzenleme reformlarının önünde bir engel teşkil ettiği savunulmaktadır.³⁶

Uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması konusunda gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki, gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki, ülkelerin kendi içlerindeki görüş ayrılıkları ve görüş ayrılıklarının tam tersine farklı güç odaklarının çıkar ortaklıkları reform sürecini yavaşlatıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nisan 2009'da yapılan G-20 Zirvesi'nden çıkan en önemli kararlardan biri de IMF'nin finansal kaynaklarının 750 milyar dolara çıkarılması olmuştur. Bununla beraber, 500 milyar doların sadece Japonya'nın vereceği 100 milyarlık bölümüyle ilgili olarak anlaşma imzalandığı, geri kalan kısmın ise Eylül ayı ortası itibariyle taahhüt veya niyet bildirimlerinden oluştuğu ifade edilmektedir. AB ve ABD, ilk aşamada 100 milyar dolarlık kaynak sağlamayı taahhüt etmiştir. Çin 50 milyar dolarlık; Rusya, Brezilya, Güney Kore ve Hindistan 10'ar milyar dolarlık IMF tahvili alma taahhüdünde bulunmuşlardır. Kanada ve İsviçre de 10'ar milyar dolar taahhüt etmişlerdir. Bu ülkelerin taahhütleri dışında farklı ülkelerin taahhüt ettiği 13 milyar dolar da dâhil toplam miktar Eylül ayı başı itibariyle 423 milyar dolarda kalmıştır. AB, taahhüt ettiği miktarı Eylül ayında 78 milyar dolar arttırmış, bu şekilde 500 milyar dolarlık rakama ulaşılabilmiştir.

IMF'nin finansal kaynaklarının arttırılmasında karşılaşılan güçlüklerin temelinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finans sisteminin yapılandırılması ile ilgili görüş ayrılıkları yatmaktadır. Başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler, IMF ve Dünya Bankası'nda daha fazla söz sahibi olmak ve uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi gibi önerilerinin soğuk karşılanması sebebiyle IMF'nin finansal kaynaklarının arttırılmasına gerekli desteği vermemişlerdir. Toronto Zirvesi'nin düzenlendiği Haziran 2010 tarihi itibariyle birçok ülkenin taahhüt ettikleri kaynaklarla ilgili Yeni Borç Alma Düzenlemeleri'ni (*New Agreements to Borrow-NAB*) onaylamamış olması, uluslararası finans sistemini kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek isteyen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki siyasi çekişmelerin bir yansımasıdır.

³⁵ Klaus C. Engelen, "War of the Worlds", *The International Economy*, Cilt 23, No 3, 2009, s. 36.

³⁶ Heribert Dieter, Leonard Seabrooke ve Eleni Tsingou, "The Global Credit Crisis and the Politics of Financial Reform", *Garnet Policy Brief*, No 8, January 2009, s. 10.

Nisan 2009'da yapılan G-20 Zirvesi'nde, karar alma mekanizmasındaki en belirleyici faktörlerden olan kota payları ve oy hakları üzerinde fazla durulmamıştır. Başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler, özellikle son 20-30 yılda uluslararası ekonomik güç dengesinde gelişmekte olan ülkeler lehine bir değişme olduğunu; bu değişimin, IMF ve Dünya Bankası'nın karar mekanizmalarına yansımadığını savunmuşlardır.

Haziran 2009'da BRIC ülkeleri tekrar bir araya gelmiş ve ortak bildiri yayınlamışlardır. BRIC ülkeleri, Mart'ta yayımlanan bildiride olduğu gibi uluslararası finansal kuruluşlarda dünya ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak reform yapılmasını, gelişmekte olan ülkelere daha fazla söz hakkı verilmesini ve uluslararası para sisteminin daha istikrarlı, tahmin edilebilir ve çeşitlendirilmiş hale getirilmesini talep etmişlerdir. Ayrıca uluslararası hukuk, eşitlik, karşılıklı saygı, işbirliği, koordineli hareket ve kolektif karar alma ilkelerine dayanan daha demokratik ve çok kutuplu uluslararası sistemi desteklediklerini ifade etmişlerdir.

Gelişmekte olan ülkelerin IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında reform yapılması önerisine Birleşmiş Milletler de destek vermiştir. 29 Haziran 2009'da, Birleşmiş Milletler, uluslararası finans sistemiyle ilgili yeni bir eylem planını onaylamıştır. Bu planda, Bretton Woods kurumlarında (IMF ve Dünya Bankası) acil şekilde reform yapılması istenmektedir. Bununla beraber, planın onaylanmasından hemen sonra bazı gelişmiş ülke delegeleri, Birleşmiş Milletler'in Bretton Woods kuruluşlarının yönetim yapıları üzerinde tesiri olmaması gerektiğini, bu kuruluşların yönetim yapılarının Birleşmiş Milletler'den bağımsız olduğunu, bu kurumlarla ilgili reform kararının ancak ilgili kurumların hissedarları ve Yönetim Kurulları tarafından karara bağlanabileceğini savunan görüşler dile getirmişlerdir.³⁷

Uluslararası Siyasetin Uluslararası Para Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Etkileri

Uluslararası finans sisteminin en önemli öğelerinden biri uluslararası finans sisteminin iskeleti olarak da nitelendirilebilecek uluslararası para sistemidir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanmaya başlayan Bretton Woods sistemi, ABD dolarına ve onun aracılığıyla altına bağlı ayarlanabilir sabit kur sistemiydi. Bretton Woods sisteminin 1971 yılında çökmesinden sonra uluslararası para sistemi *de facto* yönetimli dalgalanma sistemine dönüşmüştür. Doların altına konvertibilitesi kaldırılmış, fakat dolar uluslararası rezerv para statüsünü korumuştur.

Yönetimli dalgalanma sistemi olarak adlandırılan uluslararası para sistemi bünyesinde birçok yapısal sorunu barındırmaktadır. 2008'de ABD'de başlayan küresel finans kriziyle birlikte bu problemler daha da fazla gün yüzüne çıkmıştır. Bu problemlerden biri de kurların aşırı oynaklığı ve kurlardaki dengesizliktir. Kurların aşırı oynak olması uluslararası ticarete ve yatırıma zarar vermektedir. Kurlarda uzun süre devam eden dengesizlikler, ABD'nin cari açıklarını sürekli yükseltmiş, ABD'nin uyguladığı yüksek faiz politikası,

³⁷ Thalif Deen, "Politics: U.N. Plan for Financial Crisis Derided as Weak", *Global Information Network*, 30 Haziran 2009.

ABD'yi dünyanın en borçlu ülkesi haline getirmiştir. ABD'nin cari açıkları yıllık 700 milyara dolara ulaşmıştır. Bu açıklar, uluslararası sermaye yatırımlarıyla finanse edilmiş, küresel ekonomide büyümeye devam eden dengesizlikler oluşmasına sebebiyet vermişlerdir.³⁸

Bu dengesizlikler, küresel finansal krizle birlikte su yüzüne çıkmış ve uluslararası para sisteminin ve doların uluslararası rezerv para statüsünün tartışmaya açılmasına sebep olmuştur.³⁹ Uluslararası parasal gücün iki kritik boyutu olarak ifade edilen otonomi ve etki boyutları⁴⁰ açısından değerlendirildiği zaman dünyanın süper gücü olarak nitelenebilecek ABD'nin bu statüsünün zamanla aşınabileceği düşünülmektedir. ABD'nin mali politikalarının sürdürülebilirliği hakkındaki endişelerin artmasıyla, avronun uluslararası rezerv para olarak daha büyük bir rol oynamak için büyük bir fırsat yakalayabileceği öngörülmektedir.⁴¹

Galati ve Wooldridge'e göre bir para biriminin uluslararası rezerv para statüsünü etkileyen en önemli faktörler parayı basan ülkenin dünya üretimi ve ticaretindeki payı, makroekonomik istikrarı ve finansal piyasalarının gelişmişliğidir.⁴² Küresel krizin doları, özellikle ABD'nin makroekonomik istikrarı kanalıyla etkileyeceği savunulmaktadır. Küresel krizin etkilerini sınırlandırmak için ABD'nin arka arkaya trilyon dolarlara varan kurtarma paketleri açıklaması ve piyasanın likiditesini arttırmak için daha önce görülmemiş miktarda doları piyasaya sürmesi, orta ve uzun vadede doları zayıflatacak ve uluslararası rezerv para statüsünü test edecek gelişmeler olarak görülmektedir.

Doların uluslararası rezerv para olması, ABD'ye ciddi ekonomik ve siyasi avantajlar sağlamaktadır. ABD, doların uluslararası rezerv para statüsü sebebiyle 500 milyar doları aşan cari açıklarını ve dış borçlarını sürdürebilmektedir.⁴³ 21. yüzyılın başında küresel ticaretin yaklaşık %75'i dolar cinsinden gerçekleşmektedir, bu da ABD'nin senyoraj avantajından daha fazla yararlanabilmesini sağlamaktadır. Seabrooke, ABD'nin senyoraj avantajını devam ettirmek istediğini ve bu amaçla doların rolünü destekleyen bir uluslararası yapı oluşturmak, yabancı sermayeyi ABD'ye çekmek amacıyla sermaye piyasalarını liberalleştirmek ve ABD hegemonyasını güçlendirmek için finansal diplomasiyi kullandığını savunmaktadır.⁴⁴ Doların uluslararası rezerv para statüsünün ABD'ye sağladığı ekonomik ve siyasi avantajlar sebebiyle ABD, doların bu statüsünü korumak istemektedir. Bu yüzden, krizin ilk safhalarından itibaren özellikle BRIC ülkelerinin uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi ile ilgili taleplerine karşı çıkmıştır.

³⁸ Jose Ocampo, "The Instability and Inequalities of the Global Reserve System", *International Journal of Political Economy*, Cilt 36, No 4, 2007, s. 72.

³⁹ Jane Darista, "The Evolving International Monetary System", *Cambridge Journal of Economics*, Cilt 33, No 4, 2009, s. 633-653.

⁴⁰ Benjamin Cohen ve Paola Subacchi, "A One-and-a-Half Currency System", *Journal of International Affairs*, Cilt 62, No 1, 2008, s. 152.

⁴¹ Kenneth Rogoff, "Europe's Challenge", *The International Economy*, Cilt 23, No 3, 2009, s. 52.

⁴² Gabriele Galati ve Philip Wooldridge, "The Euro as a Reserve Currency: A Challenge to the Pre-eminence of the US Dollar?", *BIS Working Papers No. 218*, 2006, s. 2.

⁴³ Ramaa Vasudevan, "Finance, Imperialism, and the Hegemony of the Dollar", *Monthly Review*, Cilt 33, No 4, 2009, s. 539-563.

⁴⁴ Leonard Seabrooke, "US Power in International Finance: The Victory of Dividends", London, Palgrave Macmillan, 2001.

Küresel krizin derinleşmesi halinde doların geleceğinin sterlinin 20. yüzyıldaki kaderiyle benzer şekilde gelişebileceği ifade edilmektedir. 1. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere, sterlinin altın cinsinden değerini 1. Dünya Savaşı öncesi seviyelerde tutmaya çalışmış, fakat sterlin değer kaybetmiştir.⁴⁵ Sterlin, iki dünya savaşı arasında dolarla birlikte önemli rol oynamış; fakat 2. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin ekonomik olarak güç kaybetmesiyle birlikte sterlinin uluslararası rezerv para statüsü de yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Eğer 2008'de başlayan küresel kriz ABD ekonomisini etkilemeye devam eder ve ABD ekonomisini zayıflatırsa, doların uluslararası rezerv para statüsünün de yavaş yavaş aşınabileceği düşünülmektedir.

Barrow, eğer merkez bankaları varlıklarını çeşitlendirmeye ve SDR temelli bir para sistemi istemeye devam ederlerse bunun, ABD trilyonlarca dolarlık Hazine bonusu ve tahvili satmak zorunda olduğu için ABD Hazinesi için büyük zorunlar yaratabileceğini savunmaktadır.⁴⁶ Özellikle Çin, iki trilyon doları aşan rezervlerini dolar ve ABD Hazine bonolarından diğer yatırım araçlarına yönlendirirse, ABD para ve sermaye piyasalarında ciddi problemler yaşanabileceği ifade edilmektedir.⁴⁷ Bu yüzden de, küresel krizle baş edebilmek için Çin ve ABD'den oluşan G-2'nin oluşumu desteklenmektedir.⁴⁸ ABD ve Çin'in dünyanın iki dominant ülkesi olduğu ve ilişkilerinin doğasının uluslararası finans sisteminin düzgün işleyişi için önemli olduğu ifade edilmektedir.⁴⁹

Uluslararası finans sistemindeki belirsizlikler ve volatilité sebebiyle ve sistemik kriz riski daha önce görülmemiş seviyelere çıktığı için, altına talep 2008'in son çeyreğinden itibaren hızla artmıştır. Dünya Altın Konseyi'ne göre, altına endeksli Borsa Yatırım Fonları'na (*Exchange Traded Funds*) sermaye akışı rekor seviyelere ulaşmıştır. Perakende olarak satışı yapılan altına ve külçe altına talepte de patlama yaşanmıştır.

Doların uluslararası rezerv para olmasının uluslararası güç dengesine çok önemli yansımaları vardır. Doların bu statüsü sebebiyle ABD'nin başta askeri harcamalar olmak üzere imkânlarının ve ekonomik gücünün ötesinde harcamalar yapabildiği ve bunun ABD'nin uluslararası sistemdeki süper güç konumunu kuvvetlendirdiği ifade edilmektedir. Bu durum, uluslararası ekonomideki ağırlıkları her geçen gün artan gelişmekte olan ülkeleri rahatsız etmektedir. Şanghay İşbirliği Örgütü aracılığıyla çok kutuplu bir uluslararası sistem çağrısı yapan Çin ve Rusya, ekonomik boyutta BRIC platformunu kullanarak uluslararası finans ve para sisteminde etkinliklerini arttırmak istemektedirler. Özellikle küresel krizden sonra Rusya ve Çin'in başını çektiği gelişmekte olan ülkeler doların uluslararası rezerv para statüsüyle ilgili endişelerini dile getirmişler, uluslararası para sistemini çeşitlendirilmesini istemişlerdir.

⁴⁵ Charles Scaliger, "Parallels with the Great Depression", *The New American*, Cilt 25, No 4, 2009, s. 21-25.

⁴⁶ Steve Barrow, "View of the Day: SDR is a Red Herring", *Financial Times*, 26 Mart 2008, http://www.ft.com/cms/s/0/7c2a87a0-1a14-11de-9f91-0000779fd2ac.html?ftcamp=rss&nclick_check=1 (Erişim Tarihi 14 Eylül 2009).

⁴⁷ Martin Jacques, "No-one Rules the World", *New Statesman*, 26 Mart 2009.

⁴⁸ Elizabeth Economy ve Adam Segal, "The G-2 Mirage", *Foreign Affairs*, Cilt 88, No 3, 2009, s. 14-24.

⁴⁹ Eswar Prasad, "Effects of the Financial Crisis on the U.S.-China Economic Relationship", *Journal of Development Economics*, Cilt 29, No 2, 2009, s. 223.

Krizin ilk aşamalarında, 2008'in son çeyreğinde, Çin'den, yuanın uluslararası rezerv para olabileceğine ilişkin yorumlar da gelmiştir. Eski Çin Merkez Bankası Başkan Vekili Wu Xiaoling, yuanın doların yerine rezerv para olmaya hazır olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰ Xiaoling'in sözlerinin, Çin hükümetinin yuanı, merkez bankalarının rezerv para olarak kullanabileceği bir para birimine dönüştürmek için yuan üzerinde uygulanan kontrolü gevşetmek için hazırlıklar yaptığının göstergesi olduğu ifade edilmiştir.

16 Mart 2009'da, Rusya, G-20 Zirvesi'nde, uluslararası finans kuruluşları tarafından çıkarılacak bir uluslar-üstü rezerv para veya süper-rezerv para yaratılması olasılığının değerlendirilmesini istediğini deklare etmiştir.⁵¹ IMF'nin rolünün tekrar gözden geçirilmesi ve SDR'nin dünya tarafından kabul görececek bir süper-rezerv para haline gelmesi için alınması gereken tedbirlerin ve sürecin belirlenmesi için de çalışma yapılmasını istemiştir.

2009 yılının Mart ayında Çin Merkez Bankası Başkanı Zhou Xiaochuan, uluslararası rezerv para olan ABD dolarının başka bir rezerv parayla değiştirilecek şekilde reform yapılması çağrısında bulunmuştur. Xiaochuan, doların uluslararası rezerv para statüsünün SDR'ye transfer edilesi gerektiğini savunmuştur. Çin Merkez Bankası Başkanı, her ülkeye, IMF'ye kendi parasıyla yapacağı katkı karşılığında SDR tahsis edilmesini istemiştir. ABD Hazine Bakanı öneriye açık olduğunu ifade ettiğinde, dolar yüzde beşten fazla düşmüştür. ABD Hazine Bakanı bu gelişmenin ardından, doların düşüşünü durdurmak için, doların daha uzun süre uluslararası rezerv para statüsünü koruyacağını deklare etmek zorunda kalmıştır.

Çin, bir taraftan SDR'yi dolara alternatif uluslararası rezerv para olarak önerirken, bir taraftan da yuanın uluslararası rezerv para olması yönünde adımlar atmaktadır. Çin, Arjantin ile ticaret finansmanında kullanılacak 70 milyar dolarlık ulusal para swapı (*currency swap*) anlaşması yapmıştır. Ayrıca Malezya, Güney Kore, Hong Kong, Beyaz Rusya ve Endonezya'yla da 95 milyar dolara varan değerdeki anlaşmalar imzalamıştır. Çin hükümeti beş büyük ticaret kentine (Shanghai, Guangzhou, Shenzhen, Dongguan ve Zhuhai) uluslararası ticarete yuan kullanmaları iznini vermiştir.

Çin, yuanın uluslararası rezerv para olması yönünde başka adımlar da atmaktadır. Çin, IMF ile SDR cinsinden ihraç ettiği tahvillerden almak için anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre Çin, 50 milyar dolar değerinde SDR cinsinden tahvil satın almak için IMF'ye dolar değil yuan verecektir. IMF'nin bu yuanları borç vermek için kullanabileceği ve bunun da yuanın uluslararasılaşmasını hızlandırabileceği ifade edilmektedir.

Çin, yuanın uluslararasılaşması için başka adımlar da atmaktadır. Çin, 28 Eylül 2009'da Hong Kong'da yuan cinsinden 880 milyon dolar değerinde tahvil satacağını açıklamıştır. Bunun, yuanın ülke dışında kullanımını arttırmak ve yuanı uluslararası rezerv para yapmak yönünde atılan adımlar olduğu ifade edilmektedir. Çin Maliye Bakanlığı da, bunun yuanın uluslararası işlemlerde daha çok kabul görmesi için atılan bir adım olduğunu açıklamıştır.

⁵⁰ Antoaneta Bezlova, "China-US: Call to End Dollar-Centric Economy Falls Quiet", *Global Information Network*, 21 Kasım 2008.

⁵¹ "Russia Proposes Creation of Global Super-Reserve Currency", *Itar-Tass News Agency*, 16 Mart 2009, <http://www.itar-tass.com/eng/level2.html?NewsID=13682035&PageNum=0> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2009).

Çin'in artan ekonomik gücü, her geçen gün daha fazla liberalleşen ticaret rejimi ve derinleşen sermaye piyasaları sebebiyle, yuanın önce bölgesel daha sonra küresel ölçekte önem kazanacağı ve uluslararası para sisteminin en önemli para birimlerinden biri olmaya aday olduğu savunulmaktadır.

Haziran'da bir araya gelen ve uluslararası rezervlerin yaklaşık yüzde 40'ını elinde bulunduran BRIC ülkeleri, küresel ekonominin yönetiminde daha fazla söz sahibi olma taleplerini dile getirmişler ve doların uluslararası rezerv para statüsünü sorgulamışlardır. BRIC Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde daha çeşitlendirilmiş bir uluslararası para sistemi çağrısında bulunulmuştur.

IMF 1. Başkan Yardımcısı John Lipski de St. Petersburg'da düzenlenen Uluslararası Ekonomik Forum'unda, zamanla doların yerini alacak yeni bir küresel rezerv para ortaya çıkarmanın mümkün olduğunu ve SDR'nin bunun için bir temel oluşturabileceğini söylemiştir. IMF, SDR cinsinden tahvil ihracını 1 Temmuz'da onaylamıştır.

Temmuz 2009'da toplanan G-8 Zirvesi'nde ise Fransa, Çin ve Rusya'nın doların uluslararası rezerv para statüsünün gözden geçirilmesi taleplerine destek vermiştir. Fransa Başkanı Sarkozy, 2. Dünya Savaşı'ndan beri geçerli olan ve sadece dolara dayanan şu andaki uluslararası para sisteminin değiştirilmesi ve çok kutuplu bir uluslararası ekonomik sistemin tartışılması gerektiğini söylemiştir.

Çin, G-8 Zirvesi'nde de doların uluslararası rezerv para statüsünü eleştirmeye devam etmiş, rasyonel ve çeşitlenmiş bir uluslararası rezerv para sisteminin oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı, doların daha uzun süre en önemli uluslararası rezerv para olmayı sürdüreceğini, fakat ABD'nin doların istikrarını koruma yükümlülüğü olduğunu ifade etmiştir.

Kremlin'in baş ekonomik danışmanı Arkady Dvorkovich de G-8 Zirvesi'nden hemen önce alternatif bir küresel rezerve paranın G-8 Zirvesi gündeminde olması gerektiğini ifade etmiştir. Rusya Başkanı Medvedev, dolara ve avroya dayalı uluslararası para sisteminin kusurlu olduğunun görüldüğünü, uluslararası rezerv paraların sayısının artması gerektiğini, ilk aşamada bölgesel rezerv paralar oluşturulabileceğini söylemiştir.

Çin ve Rusya'nın doların uluslararası rezerv para statüsüne dair açıklamalarına Birleşmiş Milletler'e bağlı Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı da Eylül 2009 başında yayınladığı raporla destek vermiştir.⁵² Rapora göre, doların yerine başka bir uluslararası rezerv para geçmeli ve bu rezerv parayı uluslararası bir finansal organizasyon yönetmelidir. Birleşmiş Milletler raporuna göre, uluslararası finans sisteminin bu şekilde tekrar düzenlenmesi, istikrarı bozucu sermaye akışları sorununu kaynağında kurutacaktır ve spekülasyonu azaltacaktır. Rapor, özellikle SDR'ye vurgu yapmakta ve SDR'nin uluslar-üstü rezerv para olarak işlev görebileceğini ifade etmektedir. Bazı bilim adamları ise SDR'nin satın alma gücünün belirsiz olduğunu, likiditesinin de nispi olarak yetersiz olduğunu, bu

⁵² *Trade and Development Report*, Geneva, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2009, s. 113-130.

yüzden de ticaret fazlası veren ülkeler için çekici olmadığını savunmaktadırlar.⁵³ IMF'nin 2010 yılında yaptığı bir çalışmada, kurulacak bir "Küresel Merkez Bankası" tarafından çıkarılacak *Bancor*'un uluslararası rezerv para olarak kullanılması önerilmektedir.⁵⁴

Krizin ilk safhalarından itibaren başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi yönünde yaptığı çağrılar, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin karşı çıkmaları sebebiyle sonuçsuz kalmıştır. ABD'nin doların rezerv para olması sebebiyle sahip olduğu senyoraj gibi avantajları kaybetmek istemediği için doların rezerv para statüsünü korumak istediği, diğer gelişmiş ülkelerin de ABD politikalarını desteklediği görülmektedir. Çin ise bir yandan uluslararası para sisteminin çeşitlendirilmesi yönünde çabalarını devam ettirirken bir taraftan da yuanın uluslararasılaştırılması yönünde adımlar atmaktadır. Gelişmiş ülkelerin muhalefeti sebebiyle ve 1. ve 2. Dünya Savaşları ardından sterlinin rezerv para statüsündeki değişimde gözlemlendiği gibi, bir paranın uluslararası rezerv para statüsünü kaybetmesi aşamalı ve uzun bir süreç sonunda gerçekleşebildiği için; uluslararası para sisteminin yeniden yapılandırılmasının ve çeşitlendirilmesinin ekonomik krizin gidişatı ve uluslararası güç dengesine bağlı olarak yavaş ve aşamalı olarak ilerleyen bir süreç olacağı tahmin edilmektedir.

Yeniden Yapılandırılma Sürecinde Alınan Stratejik Kararlar ve Karşılaşılan Siyasi Engeller

Küresel krizin başlamasından yaklaşık bir yıl sonra Eylül 2009'da, G-20 Zirvesi'nden önce BRIC ülkeleri maliye bakanları toplanmışlar ve bir yazılı bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiri de, uluslararası finans kuruluşlarında reform çağrılarını yenilemişler; bu kuruluşların meşruiyetini zedeleyen en ciddi problemin kota paylarının ve oy haklarının adaletsiz dağılımı olduğunu ifade etmişlerdir. Gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere IMF'de yüzde yedilik kota payı, Dünya Bankası'nda yüzde altılık oy hakkı aktarımı yapılmasını istemişlerdir. Uluslararası para sisteminin de daha istikrarlı ve öngörülebilir hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. IMF ve Dünya Bankası Başkanları'nın seçiminin de şeffaflık içerisinde liyakat esasına göre yapılmasını istemişlerdir.

Eylül 2009'da gerçekleşen G-20 Zirvesi, krizin ilk aşamalarından itibaren çeşitli platformlarda yaşanan tartışmaların ve yapılan çalışmaların somut sonuçlarının gözlemlendiği bir zirve olmuş, uluslararası finans sistemiyle ilgili önemli kararlar alınmıştır. Liderler, G-20'nin uluslararası ekonomik işbirliğinin ana platformu haline geldiğini ilan etmişlerdir. Krizden çıkış sürecinin tamamlanmadığı ifade edilmiş; güçlü, sürdürülebilir ve dengeli bir küresel büyüme yaratmak için çerçeve belirlenmesine karar verilmiştir.

Krizin ilk evrelerinden itibaren özellikle başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler tarafından dile getirilen IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında reform yapılması çağrıları Eylül 2009'da yapılan G-20 Zirvesi'nde karşılığını bulmuştur.

⁵³ Ronald McKinnon, "Reconsidering SDRs", *Harvard International Review*, Cilt 31, No 1, 2009, s. 7.

⁵⁴ *Reserve Accumulation and International Monetary Stability*, Washington, IMF, 2010, s. 26-28, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/041310.pdf> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2010).

Zirve’de alınan kararlara göre, IMF kota paylarında gelişmekte olan ülkeler lehine değişiklik yapılacaktır. Dünya ekonomisindeki ağırlıklarına oranla IMF’de olması gerekenden fazla temsil edilen gelişmiş ülkelere en az yüzde beşlik kota payı aktarımı yapılması kararı alınmıştır. Benzer şekilde, Dünya Bankası karar alma mekanizmasında da değişiklik yapılması kararı alınmıştır. Bu karara göre, aşırı temsil edilen gelişmiş ülkelere en az yüzde üçlük bir oy hakkı aktarımı yapılacaktır. Kota payları ve oy hakları ile ilgili düzenlemelerin 2011 yılının Ocak ayı itibarıyla tamamlanması hedeflenmektedir.

Yapılan bu düzenlemeler gelişmekte olan ülkeler tarafından olumlu bulunmakla beraber yetersiz görülmektedirler. Bu düzenlemelerin gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ekonomideki güçleri göz önüne alındığında son derece yetersiz olduğu, daha da önemlisi başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin IMF’deki ve uluslararası para sistemindeki hâkimiyetini esas itibarıyla değiştirmedeği savunulmaktadır.⁵⁵

IMF ve Dünya Bankası’nın karar alma mekanizmalarında yapılacak düzenlemeler olumlu karşılanmıştır. Bununla beraber, alınan kararların hayata geçirilmesinin önünde siyasi engeller bulunmaktadır. Eylül 2009’da düzenlenen Pittsburgh Zirvesi’nde alınan kararlar, Toronto Zirvesi’nin düzenlendiği Haziran 2010 tarihi itibarıyla G-20 ülkelerinin birçoğu tarafından onaylanmamıştır. Bundan daha da çarpıcı olan, Haziran 2010 itibarıyla, Eylül 2009 Zirvesi’nde alınan kararlardan ve krizden önce, 2008 yılında IMF’nin kota payları ile ilgili gelişmekte olan ülkeler lehine yapılan düzenlemelerin hala bazı ülkeler tarafından onaylanmamış olmasıdır. Tüm bu gelişmeler G-20’nin sadece ülke liderlerinin bir toplantısı olduğu, resmi bir uluslararası kuruluş olmadığı, kararlarını uygulamak için yaptırım gücü olmadığı ve sistemde köklü değişiklikler yapamayacağı⁵⁶ argümanlarını desteklemekte ve uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılma hızı açısından endişe vermektedir. G-20, küresel yönetim sisteminin Yönetimde Görev Almayan Yönetim Kurulu Üyeleri’ne (*non executive board of directors*) benzetilmekte⁵⁷, G-20 deklarasyonları daha fazla işbirliği için gerekli ön koşulları tanımlamadığı için eleştirilmektedir.⁵⁸

IMF’deki kota paylarıyla ilgili yaşanan sıkıntıların benzeri IMF’nin finansal kaynaklarını 750 milyar dolara çıkarılması ile ilgili kararlarda da yaşanmaktadır. Bazı ülkeler, Haziran 2010 itibarıyla, Eylül 2009’da Yeni Borç Alma Düzenlemeleri (*New Agreements to Borrow-NAB*) ile ilgili alınan kararları uygulamamışlardır.

IMF kotalarının yeniden belirlenmesi ve IMF’nin finansal kaynaklarının artırılması kararlarının yanı sıra Eylül 2009 Zirvesi’nde İcra Kurulu’nun üye yapısı, bileşimi ve etkinliği; Yönetim Kurulu üyelerinin IMF’nin stratejik denetimine katılımı; çalışanlar

⁵⁵ Zhou Maoqing, “From G8 to G20”, *The Beijing Review*, 8 July 2010, p. 13.

⁵⁶ Ross Buckley, “Resilience and Global Financial Governance”, *University of New South Wales Faculty of Law Research Series Paper 13*, 2010, <http://law.bepress.com/unswwps/flrps10/art13> (Erişim Tarihi 07 Nisan 2010).

⁵⁷ Geoffrey Garrett, “G2 in G20: China, the United States and the World after the Global Financial Crisis”, *Global Policy*, Cilt 1, No 1, 2010, s. 38.

⁵⁸ Frank Jan De Graaf ve Cynthia A. Williams, “The Intellectual Foundations of the Global Financial Crisis: Analysis and Proposals for Reforms”, *UNSW Law Journal*, Cilt 32, No 2, 2009, s. 414.

arasında çeşitliliğin artırılması; IMF Başkanı'nın ve üst düzey yöneticilerinin seçimi konularında yeni düzenlemeler yapılması ile ilgili alınan kararlar da Haziran 2010 itibariyle hala hayata geçirilememiştir.

Uluslararası finans sisteminin reformuyla ilgili ayrıntılarda uzlaşmaya varılamadığı, reformun içeriği ve kapsamı ile ilgili farklı boyutlarda derin görüş ayrılıkları ve tartışmalar yaşandığı için reform sürecinin yavaş olacağı ve reformların aşama aşama yapılacağı tahmin edilmektedir.⁵⁹

Sonuç

2008 yılında başlayan ve hızla tüm dünyaya yayılan küresel finansal kriz, uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması tartışmalarını gündemin ilk sıralarına oturtmuştur. Başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler ile başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında yeniden yapılandırma konusunda görüş ayrılıkları oluşmuştur. Gelişmekte olan ülkeler, IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarında daha fazla söz hakkı talep etmiş, kota paylarının ve oy haklarının dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelere uygun olarak tekrar düzenlenmesini talep etmişlerdir. Doların uluslararası rezerv para olmasının küresel ekonomide dengesizlikler yarattığını savunmuşlar, uluslararası para sisteminde reform yapılmasını ve para rejiminin çeşitlendirilmesini talep etmişlerdir.

G-7 ülkelerinin başını çektiği gelişmiş ülkeler ise uluslararası para ve finans sisteminde köklü reformlar yapılmasına mesafeli durmuşlar; teşvik paketlerini ve sermaye piyasalarının, bankaların ve diğer finansal kuruluşların yönetimi ve denetimi konularını ön plana çıkarmışlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin küresel krizin ilk aşamalarından itibaren devam eden baskıları sonuç vermiş, krizden bir yıl sonra Eylül 2009'da yapılan G-20 Zirvesi'nde, IMF ve Dünya Bankası'nda gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere kota payı ve oy hakkı aktarımı yapılmasına karar verilmiştir. Aşırı temsil edilen gelişmiş ülkelere az temsil edilen gelişmekte olan ülkelere IMF kota paylarında en az yüzde beşlik, Dünya Bankası oy haklarında da en az yüzde üçlük bir aktarım yapılması kararlaştırılmıştır.

Uluslararası finans sistemin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili alınan kararlar gelişmekte olan ülkeler tarafından yetersiz görülmeyle birlikte olumlu karşılanmıştır. Bununla beraber, alınan bu kararların uygulanmasının önünde siyasi engeller bulunmaktadır. Toronto Zirvesi'nin düzenlendiği Haziran 2010 tarihi itibariyle uluslararası finans kuruluşlarının karar alma mekanizmalarıyla ilgili Eylül 2009'da alınan kararlar birçok üye ülke tarafından onaylanmamış bulunmaktadır. Uluslararası finans sisteminin yeniden yapılandırılması sürecinin hızıyla ilgili daha da çarpıcı olan, IMF kotaları ile ilgili olarak krizden önce 2008 yılında alınan reform kararının bile bazı üye ülkeler onaylama sürecini tamamlamadıkları için Haziran 2010 itibariyle hayata geçirilememiş olmasıdır. Alınan kararların

⁵⁹ Eric Helleiner, "A Bretton Woods Moment? The 2007–2008 Crisis and the Future of Global Finance", *International Affairs*, Cilt 86, No 3, 2010, p. 619.

hayata geçirilmesi ile ilgili siyasi problemlerin yaşandığı bir diğer alan, IMF'nin finansal kaynaklarının artırılması için ilgili Yeni Borç Alma Düzenlemeleri'dir. Bu konuda da birçok üye ülke taahhüt ettikleri finansal destekle ilgili Yeni Borç Alma Düzenlemeleri'ni onaylamışlardır.

Uluslararası finans mimarisinin bundan sonra alacağı yeni şeklin, küresel krizin gidişatı ve ekonomik dinamikler kadar, uluslararası siyasete ve uluslararası güç dengelerindeki değişimlere de bağlı olması beklenmektedir. Başta G-7 ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerin IMF ve Dünya Bankası'nın karar alma mekanizmalarındaki hakimiyetlerini kaybetmemek ve doların uluslararası rezerv para statüsünü devam ettirmek için çaba gösterecekleri; başta BRIC ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ise uluslararası finans kuruluşlarındaki söz haklarını arttırmaya ve uluslararası para sistemini çeşitlendirmeye çalışacakları tahmin edilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki çıkar asimetrisi sebebiyle yeniden yapılandırma sürecinin yavaş ilerleyeceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Armijo, Leslie E., "The BRICs Countries (Brazil, Russia, India, and China) as Analytical Category: Mirage or Insight?", *Asian Perspective*, Cilt 31, No 4, 2007, s. 7-42.
- Baker, Andrew, "Deliberative Equality and the Transgovernmental Politics of the Global Financial Architecture", *Global Governance*, Cilt 15, No 2, 2009, s. 195-218.
- Barrow, Steve, "View of the Day: SDR is a Red Herring", *Financial Times*, 26 Mart 2009, http://www.ft.com/cms/s/0/7c2a87a0-1a14-11de-9f910000779fd2ac.html?ftcamp=rss&nclink_check=1 (Erişim Tarihi 14 Eylül 2009).
- Beeson, Mark ve Stephen Bell, "The G-20 and International Economic Governance: Hegemony, Collectivism, or Both", *Global Governance*, Cilt 15, No 1, 2009, s. 67-86.
- Bezlova, Antoaneta, "China-US: Call to End Dollar-Centric Economy Falls Quiet", *Global Information Network*, 21 Kasım 2009.
- Bradford, Colin I., "The G-20 Financial Summit: A New Day for Global Governance", 17 Kasım 2008, http://www.brookings.edu/opinions/2008/1117_g20_summit_bradford.aspx (Erişim Tarihi 24 Mart 2009).
- Buckley, Ross, "Resilience and Global Financial Governance", *University of New South Wales Faculty of Law Research Series Paper 13*, 2010, <http://law.bepress.com/unswwps/flrps10/art13>. (Erişim Tarihi 7 Nisan 2010).
- Burrows, Mathew J. ve Harris, Jennifer, "Revisiting the Future: Geopolitical Effects of the Financial Crisis", *The Washington Quarterly*, Cilt 32, No 2, 2009, s. 27-38.
- Chin, Gregory T., "Remaking the Architecture: The Emerging Powers, Self-insuring and Regional Insulation", *International Affairs*, Cilt 86, No 3, 2010, p. 693-715.
- Cogan, Jacob K., "Representation and Power in International Organization: The Operational Contitution and its Critics", *The American Journal of International Law*, Cilt 103, No 2, 2009, s. 209-263.
- Cohen, Benjamin ve Subacchi, Paola, "A One-and-a-Half Currency System", *Journal of International Affairs*, Cilt 62, No 1, 2009, s. 151-163.
- Darista, Jane, "The Evolving International Monetary System", *Cambridge Journal of Economics*, Cilt 33, No 4, 2009, s. 633-653.
- Deeg, Richard ve Mary A. O'Sullivan, "The Political Economy of Global Finance Capital", *World Politics*, Cilt 61, No 4, 2009, p. 731-763.
- Deen, Thalif, "Politics: U.N. Plan for Financial Crisis Derided as Weak", *Global Information Network*, 30 Haziran 2009.
- Dieter, Heribert, Leonard Seabrooke ve Eleni Tsingou, "The Global Credit Crisis and the Politics of Financial Reform", *Garnet Policy Brief*, No 8, January 2009.
- Economy, Elizabeth ve Segal, Adam, "The G-2 Mirage", *Foreign Affairs*, Cilt 88, No 3, 2009, s. 14-24.
- Engelen, Klaus C., "War of the Worlds", *The International Economy*, Cilt 23, No 3, 2009, s. 34-64.
- Galati, Gabriele ve Wooldridge, Philip, "The Euro as a Reserve Currency: A Challenge to the Pre-eminence of the US Dollar?", *BIS Working Papers* No. 218.
- Garrett, Geoffrey, "G2 in G20: China, The United States and the World after the Global Financial Crisis", *Global Policy*, Cilt 1, No 1, 2010, s. 29-39.
- Germain, Randall, "Global Financial Governance and the Problem of Inclusion", *Global Governance*, Cilt 7, No 4, 2001, s. 411-426.
- Germain, Randall, "Financial Order and World Politics: Crisis, Change and Continuity", *International Affairs*, Cilt 85, No 4, 2009, s. 669-687.
- Gilpin, Robert, *Global Political Economy*, New Jersey, Princeton University Press, 2009.
- Graaf, Frank Jan De ve Cynthia A. Williams, "The Intellectual Foundations of the Global Financial Crisis:

- Analysis and Proposals for Reforms”, *UNSW Law Journal*, Cilt 32, No 2, 2009, s. 390-415.
- Grabel, Ilene, “Productive Incoherence in an Uncertain World: Financial Governance, Policy Space and Development after the Global Crisis”, *Political Economy Research Institute Working Paper No. 214*, 2010.
- Helleiner, Eric, “Special Forum: Crisis and the Future of Global Financial Governance”, *Global Governance*, Cilt 15, No 1, 2009, s. 1-2.
- Helleiner, Eric, “The Development Mandate of International Institutions: Where Did it Come From”, *Studies in Comparative International Development*, Cilt 44, No 3, 2009, s. 189-211.
- Helleiner, Eric ve Pagliari, Stefano, “Towards a New Bretton Woods? The First G20 Leaders Summit and the Regulation of Global Finance”, *New Political Economy*, Cilt 14, No 2, 2009, s. 275-287.
- Helleiner, Eric, “A Bretton Woods Moment? The 2007–2008 Crisis and the Future of Global Finance”, *International Affairs*, Cilt 86, No 3, 2010, p. 619-636.
- Hormats, Robert D., “The Future of America’s Financial Dominance”, *The International Economy*, Cilt 22, No 4, 2008, s. 40-87.
- Itar-Tass News Agency, “Russia Proposes Creation of Global Super-Reserve Currency”, 16 Mart 2009, <http://www.itar-tass.com/eng/level2.html?NewsID=13682035&PageNum=0> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2009).
- Jacques, Martin, “No-one Rules the World”, *New Statesman*, 26 Mart 2009.
- Lukyanov, Fyodor, “Putin’s Russia: The Quest for a New Place”, *Social Research*, Cilt 76, No 1, 2009, s. 117-150.
- Maoqing, Zhou, “From G8 to G20”, *The Beijing Review*, 8 July 2010.
- Marquand, Robert, “G20 Summit: An Economic Clash of Civilizations”, *The Christian Science Monitor*, 25 June 2010, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2010/0625/G20-summit-an-economic-clash-of-civilizations> (Erişim Tarihi 09 Temmuz 2010).
- McKee, Michael ve Alex Nicholson, “Paulson Says Russia Urged China to Dump Fannie, Freddie Bonds”, *Businessweek*, <http://www.businessweek.com/news/2010-01-29/paulson-says-russia-urged-china-to-dump-fannie-freddie-bonds.html> (Erişim Tarihi 18 Temmuz 2010).
- Mckinnon, Ronald, “Reconsidering SDRs”, *Harvard International Review*, Cilt 31, No 1, 2009.
- Ocampo, Jose, “The Instability and Inequalities of the Global Reserve System”, *International Journal of Political Economy*, Cilt 36, No 4, 2007, s. 71-96.
- Pisani-Ferry, Jean ve Indhira Santos, “Reshaping the Global Economy”, *Finance & Development*, Cilt 46, No 1, 2009, s. 8-12.
- Prasad, Eswar, “Effects of the Financial Crisis on the U.S.-China Economic Relationship”, *Journal of Development Economics*, Cilt 29, No 2, 2009, s. 223-235.
- Prosser, David, “Row with Emerging Nations Threatens IMF’s Cash Call”, *The Independent*, 27 Nisan 2009.
- Reserve Accumulation and International Monetary Stability*, Washington, IMF, 2010, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/041310.pdf> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2010).
- Reynaud, Julien ve Vauday, Julien, “Geopolitics and International Organizations: An Empirical Study on IMF Facilities”, *Journal of Development Economics*, Cilt 89, No 1, 2009, s. 139-162.
- Rogoff, Kenneth, “Europe’s Challenge”, *The International Economy*, Cilt 23, No 3, 2009, s. 51-52.
- Scaliger, Charles, “Parallels with the Great Depression”, *The New American*, Cilt 25, No 4, 2009, s. 21-25.
- Schmidt, Anna et al., “Geopolitics, Global Governance and Crisis Narratives”, *IDS Bulletin*, Cilt 40, Sayı 5, 2009, s. 89-100.
- Seabrooke, Leonard, *US Power in International Finance: The Victory of Dividends*, London, Palgrave Macmillan, 2001.
- Seyidoğlu, Halil, *Uluslararası Finans*, İstanbul, Güzem Can Yayınları, 2003.
- Stewart, Heather, “Can the IMF Now Feed the World?”, *The Observer*, 26 Nisan 2009.

- Stiglitz, Joseph E., *America, Free Markets and the Sinking of the World Economy*, New York, Norton, 2010.
- Stiglitz, Joseph E. et al., *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*, New York, The New Press, 2010.
- The Economist, "Finance and Economics: Promises, Promises; The IMF's Search for Funds", 13 Haziran 2009.
- Trade and Development Report*, Geneva, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2009.
- Usal, Zeynep O., "Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No 39, Ekim 2008, s. 231-246.
- Vasudevan, Ramaa, "Finance, Imperialism, and the Hegemony of the Dollar", *Monthly Review*, Cilt 33, No 4, 2009, s. 539-563.
- Walter, Andrew ve Gautam Sen, *Analyzing the Global Political Economy*, New Jersey, Princeton University Press, 2008.
- Woods, Ngaire, "Global Governance after the Financial Crisis: A New Multilateralism or the Last Gasp of the Great Powers?", *Global Policy*, Cilt 1, No 1, 2010, p. 51-63.
- Xu, Wang, "Hu Urges Revamp of Finance System", *China Daily*, 17 Kasım 2008.
- Yunus, Muhammad, "Economic Security for a World in Crisis," *World Policy Journal*, Cilt 26, No 2, 2009, s. 5-12.
- Zaring, David T., "International Institutional Performance in Crisis", *Chicago Journal of International Law*, Cilt 10, No 2, 2010, s. 475-504.

Summary

In 1944, international monetary system was determined as adjustable peg system tied to the U.S. dollar and gold. IMF and the World Bank were established and Bretton Woods System was constituted. Bretton Woods System was shaped by the preferences of the U.S., which had emerged from the Second World War as the strongest economic, political and military power. After the Bretton Woods System collapsed in 1971, international monetary system transformed into managed floating system. Volatility in exchange rates, developments in information technologies and financial liberalization reforms increased and accelerated international capital movements and many developed and developing countries plunged into financial crises. The global financial crisis, which started in 2008 in the U.S., is the latest and the largest of these crises. Global financial crisis revived discussions about the restructuring of the international financial system. The developed countries' and the developing countries' interests and perspectives with regards to the restructuring of the international financial system have differed. The restructuring process has translated into a political struggle between the developed and developing nations. In this study, restructuring of the international financial system was analyzed within context of international balance of power, which changed after the global financial crisis.

This work looks at the debates and negotiations among the developed and developing countries about the restructuring of the international financial system. It pays particular attention to differences of opinion between the developed countries, particularly the G-7 countries and the developing countries, particularly the BRIC countries. The consequent political struggle is also evaluated. The developed and developing countries' positions with regards to the restructuring of the international financial system are compared. Developing countries' demand to reform the decision-making mechanisms of the Bretton Woods institutions, namely the IMF and the World Bank, their criticisms against the international reserve money status of the dollar and their proposal to transform IMF's SDRs (Special Drawing Rights) into supranational reserve money merits attention as well as . The developed countries' reservations about the reform of decision-making mechanisms of the IMF and the World Bank and the transformation of the SDRs into a supranational reserve money. While the latter group support the continuation of the international reserve money status of the U.S. dollar, the restructuring of the international financial system has become the subject of intense political rivalry.

This work asserts that the restructuring process of the international financial system cannot be analyzed only by taking economic factors and arguments into account. The international balance of power and political dynamics should also be taken into consideration in analyzing the restructuring process. Developed countries want to retain their control on the decision-taking processes of international financial institutions since controlling these mechanisms provide various economic and political advantages. Nonetheless, since they also recognize that international economic balance of power has changed in recent decades, they accept some transfer of power to developing countries. Decisions taken at the G-20 summit in September 2009, according to which IMF quota shares and World Bank voting rights will be transferred from developed countries to developing countries, can be seen as a first step towards greater role of developing countries in the international financial system.

With regards to the international monetary system, the U.S. strongly prefers the continuation of the international reserve money status of dollar. The U.S. wants to preserve its seigniorage advantage to fund its current account and budget deficits. Meanwhile the developing countries, particularly the BRIC countries, want to restructure the international financial and monetary system in a way that reflects the new international economic balance of power. They want greater roles in the decision-taking mechanisms of the IMF and the World Bank. They also argue that the international reserve money status of the U.S. dollar created global imbalances. It is estimated that the global financial crisis, besides accelerating the restructuring process of the international financial system, will have geopolitical consequences since crises with international dimensions have become one of the most influential factors in international relations. It is expected that the international power relations will find a new equilibrium because of the global financial crisis.

It is concluded that the restructuring process of the international financial system has transformed into an international political process and the new shape of the international financial architecture will depend on international politics and the new international balance of power as well as the evolution of the global crisis and the economic dynamics. It is expected that developed countries will try to slow down the process since their control on the decision-taking processes of the IMF and the World Bank provides them various economic and political advantages. It is estimated that the developed countries, particularly the U.S. will try to protect the international reserve money status of the U.S. dollar. Meanwhile, the developing countries, particularly the BRIC countries, will probably press for faster reforms in the decision-taking mechanisms of the IMF and the World Bank. They will try to increase the amount of IMF quota shares and the World Bank voting rights that will be transferred to them. It is estimated that China will try to internationalize yuan.